

Een rubriek over letterkunde
o.r.v. Jan Kooistra, Wissingehof 75,
Leek, telefoon 05945-15510

Leekster Courant

De tuin der letteren

06-06-85

HEEM

Gedichten: Jan Kooistra. Inleiding: Jur Engels. Tekeningen: Jan Ernst Douma. Vormgeving: Jan Nefkens. Uitgave: Krips Repro, Meppel.

Het begrip heem speelt in het werk van Jan Kooistra een belangrijke rol. Niet heem in de beperkte zin van erf om de eigen woning, maar in de ruimere betekenis van landstreek of gouw, regio, zoals het woord ook dienst doet in de samenstelling heemkunde: kennis van land en volk in de naaste omgeving. In vrijwel iedere bundel van Kooistra's hand (en het aantal is inmiddels opgelopen tot een dozijn) treffen we gedichten aan die betrekking hebben op zijn heem: het Westerkwartier, waar hij woont en werkt, Noord-Drenthe, in het bijzonder Zuidlaren, waar hij als kind is opgegroeid, en Friesland, het land van zijn voorouders. Ook in zijn prozabijdrage in 't Boek van Zwart (Leek 1984) heeft hij blijk gegeven van zijn verbondenheid met land en volk in zijn gebied.

De bundel **Heem** bevat elf gedichten, „heemgedichten” in boven bedoelde zin van het woord. Jan Ernst Douma maakte bij ieder gedicht een sfeervolle illustratie en „tekende” de tekst van het vers in een bescheiden, maar duidelijke letter, waardoor alleen al iedere linker pagina van het boek een lust is om te zien. Op de tegenoverliggende (rechter) pagina's staan drie vertalingen van ieder gedicht: in het Zuid-drents door Marga Kool, in het Fries door Pyt Damsma en in het Hogelandster Gronings door Wim Faber. Met deze opzet is een eenmaal uitgesproken wens vervuld van Mr. Th. P. Zwart, oud-burgemeester van Leek: eens te proberen, literaire teksten te vertalen vanuit het Nederlands in het Gronings, het Fries en het Drents. Jur Engels schreef voor de bundel een inleiding, waarin bij de vroegere en de huidige situatie van het Fries en de Nedersaksische dialecten in grote lijnen aangeeft.

Kooistra schrijft over het land en de bossen, over de dorpen en de boerderijen, over de varkens en het vee, over de vogels en de bloemen. Toch denke men niet dat deze bundel niet meer zou zijn dan een poëtische „Kleinmalerei” van landschap, mens en dier. Evenals in vroegere werk van Kooistra is ook hier een magisch element bijna voortdurend aanwezig, waardoor menig gedicht een verrassende wending neemt. Odin, een tarnkap, een veenlijk, Elegast, Vrouw Holle en Pan: in deze poëzie is vaak wat onbezielt lijkt bezielt, wat gewoon lijkt bijzonder, wat neutraal lijkt geladen. In dit verband verdient ook vermelding het hermetische, opmerkelijk assosierende gedicht „Ante Ambrosium”, eerder door de Literaire Kring Leek uitgegeven als rijmprint (1980).

Op de actualiteit haakt Kooistra in met het vers „Detect harmful mental plaque”, waarin niet alleen een weg met zieke olmen „een slecht gebit” vormt „in de onderkaak van een landschap”, maar ook de eiken, ogenschijnlijk „nog gave tanden”, geplaatst zijn in een zetting van dood en verderf, daar de grond beneden chemisch afval bevat. Heemschut is altijd meer geweest dan een nostalgisch verwijlen bij het verleden!

Tot slot de vertalingen. Ieder die zich wel eens met vertalen heeft beziggehouden, weet hoe moeilijk het vaak is, voor een tekst adequate bewoordingen te vinden in een ander idioom. Voor het vertalen van poëzie geldt dit in dubbele mate, daar factoren als ritme en rijm nog specifieke problemen opleveren. Dat iedere vertaling in deze bundel het origineel verantwoord vertolkt, zou ik niet willen zeggen. Voor mijn gevoel heeft Wim Faber het meest met de materie geworsteld en is Marga Kool er het best in geslaagd, het karakter van de Nederlandse teksten zo dicht mogelijk te benaderen. Maar misschien is het bij dit alleszins te loven experiment beter, het doel meer te rekenen dan de uitslag. Dan kan enkel worden gezegd dat **Heem** een interessante bundel is met regionale betrokkenheid en verbondenheid als dominerende eigenschap.

De typografische en boektechnische verzorging door Krips Repro (Jan Nefkens) laat niets te wensen over.

JOHAN VAN DELDEN